

BENEY ZSUZSA
költő

Határhelyzetben

irigységet is. Az ember nemcsak megkeseredett lesz ettől, hanem arra is rájön, hogy mindezen túl lehet lépni, s talán más, fontosabb dolgok is vannak az életben. Hiszen hite tükrében sokminden olyan esetlegesnek tűnik. Csak a keskeny út mérföldkövei — az említett emberi értékek — s a végcél állandóak. Ennyit az emberi boldogulásról.

Személyes boldogulásomat, csakúgy, mint kudarcaimat, elsősorban szüleimnek köszönhetem. Ma már látom, milyen bonyolult, semmi más kapcsolattal össze nem hasonlítható hatással volt rám jelenlétük és hiányuk (tizenöt éves voltam, amikor édesapám meghalt). Nem kaptam vallásos nevelést. Apám ateistának mondta magát, anyám a tradicionális zsidóság peremvidékén nem tudta átadni a magát sem átjáró közösség biztonság-érzetét. Egyáltalán: sem ők, sem a történelem nem tették lehetővé, hogy valaha is, bármilyen rövid időre megismerhessem a biztonság érzetét.

A zsidóság és kereszténység közötti mezsgyén, sem ide, sem oda nem tartozva, kétfelé is vonzódva jártam végig életemet. Az asszimiláns zsidó belső élete szinte elviselhetetlenül nehéz, számára az emlékezés mindig lelkiismeretfurdalást is jelent. Nemrégiben egy Pap Károly *Azareljé*hez írott utószóban próbáltam elemezni annak a vágnak motivációját, ami ezt a nagy magyar elbeszélőt, a két világháború közötti időszak egyik legjelentősebb íróját a zsidó Krisztus történetének megírására készítette. Ennek a Krisztusnak áldozata nem a halál, hanem a bűn magára vállalása. Nagy, romantikus képzet, az expresszionizmus virágos, rendkívülien szuggesztív, költői nyelvén, olyan téma, ami másként, mint a költői beszédnek a prózánál kevésbé differenciált, enigmatikus nyelvén, megfogalmazhatatlan.

Ezt a határhelyzetet, ami az Isten fenségével betöltött zsidó lelket a személyes, és ezáltal a személyiségét megmozgató isteni principium keresésére indítja, abban a történelmi helyzetben, amelyben Isten létét, igazságosságát, mindenhatóságát is kénytelenek vagyunk megkérdőjelezni, s éppen ezért létének bizonyosságában is kételkedni, életem során magam is hasonló módon, a költészet nyelvén próbáltam kifejezni. Abban az életkorban vagyok, amikor a visszatekintés, az összefoglalás, a motivációk felderítése, igaz vagy hazug beszédünk megítélése egyedül a benső tisztaság kedvéért válik elengedhetetlenül fontossá. Őszinte voltam-e, amikor verseimben Krisztushoz, a személlyé vált Istenhez, vagy akár a megszólítható Istenhez fordultam? Nagyon régen, akkor is éppen a Vigilia körkérdésére válaszolva idéztem egy hasszid legendából: *Nem tudod-e, hogy az a szó, hinni, azt jelenti:*

vajha hinnék. Hittem-e, vagy csak vágyódtam a hitre, amikor ezeket a verseket írtam? Eldönthetetlen kérdés, ami azonban mégiscsak eltölt a hazugság lelkiismeretfurdalásával — éppen úgy, mint a kényszerűség bizonyosságával. Szerepet játszott-e életem folyásában Jézus Krisztus? S fogok-e valaha is megnyugtató feleletet találni erre a kérdésre? Nemcsak a *Vigiliának*, hanem saját magamnak is válaszolnom kell erre a kérdésre.

Nem lehet véletlen, hogy az a nagy irodalmi téma, ami alighanem utolsóként, mindennél inkább foglalkoztat, a metaforák kérdése. Bennük nemcsak stilisztikai alakzatot, hanem az emberi megismerés, sőt, az emberi magatartás olyan jelenségét látom, amely lelkünket önmaga fölé, és ezzel a nyelvi kimondhatóságának a mindennapi szavak feletti szintjére emeli. Isten, mint szó, mint fogalom csak metaforaként létezik, de éppen ezért a nyelv jelentésköréből kitörölhetetlen, annullálni sohasem, csak tagadni lehet. Olyan metafora, mint a híd, aminek csak egyik tartópillérét látjuk, a másik elvész a túlsó part ködében. Tudjuk, hogy létező, de láthatatlan. Mindaz, amivel vagy amiben láthatatlanságát tagadni vagy képzeletünkkel helyettesíteni tudjuk, nehéz és őszinte pillanataimban szentségtörésnek tűnik. Az istenhit antropomorfiája helyett az istenség vagy az isteniség princípiumát állítom, s ennek számunkra kimondható metaforájának tartom Isten vagy Krisztus alakját. Mindegy, hogy mit mondunk: mindkettő, s mindaz, amivel az istenség kimondhatatlanságát helyettesítjük, több is, kevesebb is önmagánál, egyszerre szentség és megszenteltetés.

Az emberi tragikumnak és az emberi „boldogulásnak”, értelme folytonos elégtelenség-érzetének és a lelkében fel-felcsillanó reménynek, harmóniának, „boldogulásnak” ez a forrása. Legalábbis számomra.

ERDÉLYI ZSUZSANNA
néprajzkutató

A szeretetről – ma

Az első kérdésre a válaszom: a szeretet. A második kérdésre válaszom: Krisztus, Aki a Szeretet; mivel Belőle sarjadt ki a kereszténység, része személyes boldogulásomnak.

Ha nem lenne a kérdés éppen 1999-ben ilyen létfeszető, és válaszom rá látszólag logikátlan ebben az ember embernek farkasa korban a század és az ezred utolsó évében, megelégednék ezzel a rövid válasszal, amely magába sűríti a lényegét. Nem bontanám ki a válaszomat, hanem csak a leírt két tőmondatot adnám át a szerkesztőségnek.

Így viszont inkább fölrajzoló az a háttér, amely a két alapkérdésre adott válaszomat motiválja. Gond ezzel is van. Éppen a mondanivaló szubjektív jellegéből adódik, az *ego* ösztön-